

A16

Ene laztana, ene lindea...

1184. orriaren aurkian eta ifrentzuan idatzirik dago poema hau, baina dirudienez ez dago amaituta, gehiago idazteko lekua zegoen arren paperean. Hamar silabako eta zortzi silabako distikoen segidak dira, gure ustez, norbaitek lerroak launaka biltzen dituen zeinu bat idatzi duen arren (halatsu gertatzen da B5, B11 eta B12 poemetan ere); errima-aldaketak (-*ric* 1-72 lerroetan, -*ean* 73-96 lerroetan eta -*ioc* 97-101 lerroetan) adierazten du nola bildu behar diren distiko-multzoak.

Ifrentzuko eskuineko aldean, bigarren zutabea idazteari ekin dio beste esku batek, poema honetako konjuru osatu nahian (89-96 lerroak); esku horrek aldatu du 83. lerroa ere. Litekeena da esku hori Francisco Lopez Luzuriagarena izatea, lerroen ondo-ondoan dagoen sinaduraren arabera; sinadura hori dago 1159r, 1161r eta 1177r orrialdeetan ere, baina ezin dugu ziurtatu testua beste inon aldatu duen ala ez. Argi dago ahapaldi berria aurrekoaren osagarri gisa idatzia dela, lehenengo testuaren egitura (“*tortolachoa ... conjuraetan çaitut*”; “*unicornio ... conjuraetan çaitut*”; “*pelicanooc ... conjuraetan çaitut*”) eta errima berarekin (-*ean*); horregatik tartekatu dugu errimaren arabera legokiokeen lekuan, letrakera etzanez bereizita.

Poemak lau parte ditu. Lehenengoan (1-42 lerroak), berak zerbitzen duen laztan krudelari hitz egiten dio mutilak, erruki eske; mutilak ezin du linda damea burutik kendu, eta neskak, berriz, ez dio batere kasurik egiten. Bigarrean (43-68 lerroak), Amore Jaunari hitz egiten dio; mutila aldi berean damatxoaren eta Amore Jaunaren zerbitzari denez, dama krudelaren jarrera amodioaren aurkako jokabidea dela deritzo eta hori konpontzen laguntzeko eskatzen dio. Hirugarren parteko hitzak (69-72) berriz ere damarentzat (*ene perlea*) dira, konjuruaren aurrean haren gogoa irekitzeko. Laugarren partean (73 hh.), konjuruko hitzak biltzen dira, usapala, adarbakarra eta pelikanoa eredu gisa aurkezturik.

Maitasun-konjuruek XVI. mendeko literaturan duten eginkizunaz, ikusi Vian Herrero (1997). Kasu honetan, irudi kultuak (tortolatxoa, unikornioa, pelikanoa) txertatu dira oso egitura herrikoian (“nola ..., hala ...”). Iñaki Aldekoaren ustez (Aldekoa 2010: 151), Hernando del Castilloaren *Cancionero General* kantutegian bilduriko Francisco de Costanaren poema batek (“Unos conjuros de amor que hizo a su amiga, conjurándola con todas las fuerzas del amor” izenekoa) Lazarragaren poemaren oihartzunak ditu, hor ere, konjuru artean, unikornioaren, tortolatxoaren eta pelikanoaren irudiak agertzen baitira.

<1184r> Ene laztana, ene lindea,
 banago beti gaxoric;

ene negarrau ençun eguiçu,	
badoçu borondateric.	
Ceure bioça bera bequiçu, ¹	5
badoçu piedaderic;	
oy ² ni onela penaetan	
ez doçu errazoaric. ³	
Ni çugaz amoraduagaiti	
eztacat nic bearric, ⁴	10
cegaiti ene escuan ez zan	
eguiten beste gauçaric. ⁵	
Neure bioça or dauçaçu,	
ondo cateaz loturic.	
Libertadea aregaz ⁶ dago;	15
ni, barriz, beti bacarric.	
Pensamentuau daucadala	
çuregan enclabaduric,	
neurgaz secula eguiten ez dot	
çuregaz baxe ⁷ conturic. ⁸	20

¹ *bera bequiçu*: ‘bigundu bekizu’; *beratu* aditza da.

² *oy*: Eskuizkribuko poemetan maiz erabiltzen dira *oy* eta *oyta* betegarriak (bakanka *oy eta*), bertso-lerroen neurri egokia lortze aldera.

³ *penaetan* / *ez doçu errazoaric*: *Errazoa (izan/eduki)* esamoldeak bi joskerak (*-tzea* eta *-tzen*) onartzen ditu testuan, ohiko *-tze(ra)ko* daraman egituraz gainera: *onela penaetan* [azpian *penaetea*] / *ez doçu errazoaric* (A16: 7-8) eta *Errazoaric ez dauçaçu* / *niri ifinten coplaric* (A23: 47-48), *ez neuque errazoaric* / *icenau borraetea* / *ez gueiago ... ancietea* (A24: 141-144).

⁴ *bearric*: ‘errurik’; Lazarragaren eskuizkribuan, sei lekutan aurkitu dugu *bear* ‘erru’ (A16: 10, A27a: 22, B8: 8, B20: 33, B21: 36 eta B28: 6). Cf. *OEH*, s.v. *bear*: “‘Culpa, bearra’”, “culpar, bearr egotzi” Lcc. *Odol bearbagea, agirtuko da egia eurea*. “Sangre sin ser necesaria [traducción incorrecta por ‘sin culpa’] descubrir se ha la tu verdad”. *RS* 208. *Ez dauko Peru Garziak bearrik* / *Ain gatx andia apukadua gatik*. “No tuvo culpa”. *TAV* 3.1.5, 17s. *Gu nagitzen bagera, gurea da bearra edo kulpa*. *Mg CC* 189 (*CO* 284 *geuria izango da erruba*)”.

⁵ *ene escuan ez zan* / *eguiten beste gauçaric*: ‘ene eskuan ez zegoen beste gauzarik egitea (maitemintzea baino)’.

⁶ *aregaz*: Sozietiboaren *-gaz* kasu-markarekin, hala genitiboarekin (*-regaz*) nola gabe (*-gaz*) erabiltzen dira pertsona-izenordainak eskuizkribuan: *neuregaz* (A14: 25) / *nigaz (passim)* / *neurgaz* (A16: 19); *aregaz* (A16: 15, A19: 24) / *agaz (passim)*; *beregaz* (AL: 1143v, AL: 1144v) / *beragaz* (B20: 61); *çuregaz* (AL: 1144v, A2: 2 oh., A7: 15, A16: 20, A17: 95) / *çugaz* (AL: 1141r, A2: 2, A7: 26, A16: 9, A26: 134, B16: 143); *gugaz* (A1: 1).

Çuc, barriz, nigaz ez daucaçu	
bapere memoriaric	
secula, oyta ez badeusut	
eguiten servicioric;	
causaetan dau ⁹ ez jaquiteac	25
çure gogoco barriric;	
bestela bere nigan ez dago	
çurea ez dan gauçaric;	
çure icenaz oyta daucat	
guztiac ¹⁰ señaladuric;	30
çugana deudan ¹¹ amorioac	
oy iñon ez dau caburic; ¹²	
oy çugan, barriz, piedadeac	
secula comiençuric:	
linda damea, ¹³ erruqui nauca, ¹⁴	35

⁷ *baxe*: ‘baizen, baizik’; eskuizkribuan *baxe* eta *baize* formak agertzen dira (bakoitza zazpi aldiz, eta behin *baje*). Formari buruz, cf. *OEH*, s.v. *baizen*: “La variante *baxen* (<-ix-> a veces en fray Bartolomé) es propia de la tradición vizcaína; no se encuentra *baizen* en textos de este dialecto hasta el s. XX. Las formas sin *-n* se documentan en textos meridionales antiguos: *baize* en un texto alavés del s. XV, en una carta de Azpeitia del XVII y en el Catecismo de Cegama; *baxe* y *baxin* en Micoleta; *baizin* en *BBizk*”.

⁸ *neurgaz secula eguiten ez dot / çuregaz baxe conturic*: ‘sekula ez dut neure buruaz ardura hartzen, zutaz baizik’.

⁹ *causaetan dau*: ‘egoera hau (nik zuri serbizio ez egitea) kausatzen du’; ulertu dugunaren arabera, esan nahi du neskak zer pentsatzen edo sentitzen duen jakin gabe ez dela ausartzen hari gorte egiten.

¹⁰ *guztiac*: A16: 27-28 lerroetan aipatutako *gauça* guztiak, alegia.

¹¹ *deudan*: *deu-* moldeko **edun* aditzaren formak ez dira asko eskuizkribuan, eta gainera poema gutxi batzuetan bildu dira: *deut* (A16: 66, A19: 3, A19: 5, A19: 43, A19: 47, A25: 20), *deudan* (A16: 31), *badeu* (A24: 99), *deuc* (A25: 4), *deban* (B26: 5), *ezteu* (B30: 21), *deben* (B30: 22). Gutxi dira, orobat, *de-* eta *du-* moldeetakoak.

¹² *caburic*: ‘akaburik, amaierarik’.

¹³ *linda damea*: Gaztelaniazko XVI. mendeko literaturan askotan erabili da *linda dama* epitetoa (ikusi *CORDE*); euskaraz, ordea, ez da hain arrunta, baina behin baino gehiagotan agertzen da *Neska ontziratua* baladaren Foruko (ik. Lakarra et al. 1983: II, 135-136) eta Derioko (ik. Arejita et al. 1985: 45-46) aldaeretan. Lazarragaren eskuizkribuan, zortzi aldiz aurkitu dugu: AL: 1143r, AL: 1144r, A1: 3, A4: 13, A5: 1, A16: 35, A23: 27, A23: 73.

¹⁴ *erruqui nauca*: ‘Berorrek errukian eduki nazala, berorrek errukia eduki dezala niretzat’; gisa horretako aginterazko forma trinkoak ez ziren ongi ezagutzen Lazarragaren testua agertu arte. Izan ere, historikoki, euskararen hizkera desberdinek egitura perifrastikoetara jotzen dute iragankorretako objektua 1. edo 2. pertsonakoa delarik. Cf. adibidez *Hiri cionat allaua*, *ençun neçan allauaiçuna*

ez dodan guero¹⁵ culparic.
 Çu lacoagan¹⁶ ez leuque bear
 crueldadeac parteric;¹⁷
 Amoreorrec eguin ez oy dau
 curelez confradiaric.¹⁸ 40
 Oy çuc ni ondo trataetaco
 asco da nigan causaric.¹⁹
 Amore poderoso, jauna,
 ni belaurico jarriric
 mesede baten esque nagoçu,²⁰ 45
 ez beajaco²¹ berveric;

(Zalgize 131). Lazarragak, aldiz, forma trinkoak nasaiki erabiltzen ditu objektu mota hauekin ere: *nançuçu* (A10: 4), *erruqui nauca* (A16: 35, berorika), *naraçaçu* (A17: 48), *ce nafinçu* (A17: 60), *nafinçu* (B3: 70), *nacusu* (B21: 47). Arabarraren erabilera emankor horien ondoan, euskaraz ezagutzen den corpusean ez dugu beste bi aldiz baizik aurkitu objektua 1. pertsonakoa duen aginterazko forma trinkorik: bata *Arrasateko Erreketan* ([An]dra urena *Butroecoa nançuçu*, *Butr* A,6), eta bestea Oihenarten poesietan (*galdez nauzun horrez ukenduru negizu*, *Poes.* XXIV, 5).

Bestalde, poetak damari berorika egiten bide dio hemen, nahiz eta aurreko guztian *zu* erabili duen. Gauza bera egiten du hiru poematan: A7: 119, A16: 35 eta A23: 37.

¹⁵ *ez dodan guero*: ‘ez baitut, ez dudanez’; *gero* adberbioa oinarri duen hainbat egitura erabiltzen du autoreak, perpaus kausal eta denborazkoak osatzeko nagusiki. Azalpenezko gisa interpretatzen ditugun perpaus kausaletarako *-n guero* eta *-n azquero* egiturak erabiltzen ditu; *-n guero* horietako bat da hau.

¹⁶ *Çu lacoagan*: Lazarragak absolutiboarekin erabiltzen du gehienetan *laco* konparatzailea, pertsona-izenordainaren ondotik (*çu laco*, *ni laco*...); baina bada agerraldi bat genitiboarekin ere: *çure lacoc* (B5: 19). Hemen egindako zuzenketa ere (*çure* > *çu*) bikoiztasun horren lekuko da.

¹⁷ *parteric*: ‘indarririk, lekurik’; cf. *DAut*, s.v. *parte*: “*Tener parte*, *Ser parte*. Phrase que vale tener acción en alguna cosa, autoridad o poder para ejecutarla”.

¹⁸ *Amoreorrec eguin ez oy dau / curelez confradiaric*: ‘Amorea ez ohi da krudelekin elkartzen’; cf. egitura bereko *çure lecuan ez oy dala / ederrez confradiaric* (A23: 75-76). *DAutek* badakar *confradiaric* hitza, zaharkituztat hartzen badu ere: “Lo mismo que *Cofradía*. Es voz antigua, y aunque más arreglada al origen del latino *Confraternitas*, ya comúnmente se usa sin la *n* para suavizar la pronunciación”.

¹⁹ *asco da nigan causaric*: ‘kausa asko da nigan’.

²⁰ *nagoçu*: ‘nagokizu’; irakur bedi *nagozu*, txistukari frikariarekin (eta ez **nagotzu*, afrikatuarekin). Eskuizkribuan sei aldiz aurkitu dugu *nagoçu*- (AL: 1139v, AL: 1152v, A16: 45, B3: 73, B3: 88, B20: 24) eta behin *egon* aditzaren NOR-NORI forma trinkoen sail honetako *gagoçu* (AL: 1147v). *Arrasateko Erreketan* (TAV 3.1.7) ere badago aditz hau: *Çaurietan curadu eta, / ama, nagoçu oera*.

²¹ *beajaco*: ‘beaxako, beazako, mehatxuzko’; ez da irakurketa argia (<ucajaço> ere irakur liteke), baina, <beajaço> irakurriz gero, pentsa daiteke <ç> dagoela <c> beharko lukeen lekuan (eskuizkribuko beste leku batzuetan bezala), eta <j> grafiak txistukari sabaikaria adierazten duela, beste bost aldiz aurkitu baitugu eskuizkribuan grafia hori txistukari sabaikariaren balioarekin: *najala* (AL: 1147v), *baje* (AL: 1153r), *bijeac* (A11: 35), *urteje* (A14: 6) eta *gajoturic* (B30: 8).

Beaza ‘mehatxu’ hitzaren erabilerari dagokionez, ikusi *beaçatu badagui bere* (A14: 95), eta *Lcc* “amenazar, *beaça eguina*”.

damacho baten amoreminac²²
 narabil desterraduric.
 Ene bioçau a serviceco
 jarri çan obligaduric; 50
 secula ondo arçaiten²³ eztau
 oy nic desodan²⁴ gauçaric;
 secula goardaetan eztau
 oi çure mandamenturic;
 estimaetan ezertan eztau 55
 oi çure serviçariric.
 Onetan çuri eguiten jaçu
 oy asco agrabioric;
 dama curelau, arren, efinçu²⁵
 oy ondo gaztigaturic.²⁶ 60
 Secula bestec oy eztaguian
 artu atrevimenturic,
 conjuro gogor parebaga bat
 daucat ordenaduric.
 Otorgaduco deustaçula 65
 asco deut²⁷ esperançaric;

²² *amoreminac*: ‘maiteminak’; Berpizkundeko poesian topiko ezaguna da “amorez minduta” egotea (Petrarca, Garcilaso...): maitalea “amoreminez” dago, ezin duelako lortu maitatuaren amodioa (arrazoiak askotarikoak izan daitezke). Testuan hitz honek dituen agerraldi batzuetan esanahia hurbil bide dago etimologiatik (AL: 1145r, A7: 78, A16: 47, A21: 2, B8: 12 eta B21: 118); aldiz, A11: 8 lerrokoa egun maiteminak duen adiera arruntari dagokio.

Bestalde, kontuan izan *damachoa* dela amoremina sorrarazi duena, ez amoremina duena.

²³ *arçaiten*: ‘hartzen’.

²⁴ *desodan*: ‘esaten diodan’; *esan* aditzaren NOR-NORI-NORK forma trinkoa da.

²⁵ *efinçu*: ‘ipin ezazu’; *ipini* aditzaren agintera trinkoa. Halako hamaika aurkitu ditugu Lazarragaren eskuizkribuan: *efinçu* (A16: 59), *jafindaçu* (A17: 44, B16: 34), *ce nafençu* (A17: 60), *dafinquet* (A24: 27), *ez difinçuen* (A27: 4), *badafinçu* (A27: 41), *ifinçu* (A28: 172), *dafinela* (A28: 175), *nafençu* (B3: 70), *nafinela* (B4: 4), *ce efinçu* (B5: 83).

²⁶ *gastigaturic*: ‘abisaturik’; dirudienez, Lazarragaren eskuizkribuan *gastigatu* aditzak beti ‘abisatu’ esan nahi du (cf. A7: 70, A10: 70, A16: 60, A28: 24 eta *gastigu* A28: 146), eta *castigua* ‘zigorra’ da (AL: 1154r). Cf. *OEHL*, s.v.: “Al Sur se da la distribución de variantes *gastigatu* ‘avisar’ / *kastigatu* ‘castigar’; hay pocas excepciones —Refranes de Garibay, Beriayn, Iturriaga e Iza— en que *gastigatu* se emplee para ‘castigar’.”

asi gura dot çuregan, jauna,
 oy baiez confiaduric.
 <1184v> Ene perlea, ençun eguiçu,
 badeçu²⁸ borondateric; 70
 çure entendimentua bego
 guchitan iraçarric.²⁹

Conjuro

Tortolachoa³⁰ ebiltan da
 bacoçic³¹ maiaz ilean,
 bere laguna galdu jaquin³² da³³ 75

²⁷ *deut*: *deu-* moldeko **edun* aditzaren formak ez dira asko eskuizkribuan, eta gainera poema gutxi batzuetan bildu dira: *deut* (A16: 66, A19: 3, A19: 5, A19: 43, A19: 47, A25: 20), *deudan* (A16: 31), *badeu* (A24: 99), *deuc* (A25: 4), *deban* (B26: 5), *ezteu* (B30: 21), *deben* (B30: 22). Gutxi dira, orobat, *de-* eta *du-* moldeetakoak.

²⁸ *badeçu*: *de-* moldeko **edun* aditzaren formak ez dira asko eskuizkribuan (eta gehienak Estibaliz Sasiolakoaren poemetan agertzen dira): *det* (A5: 26, B27: 2, B27: 4, B27: 10, B28: 9, B29: 4), *dedan* (B30: 18), *badeçu* (A16: 70, A28: 168), *deçun* (A26: 90), *estet* (B29: 7). Gutxi dira, orobat, *du-* eta *deu-* moldeetakoak.

²⁹ *çure entendimentua bego* / *guchitan iraçarric*: Adimena konjururako prest egon dadila esan nahi du, hipnotizatu moduan. Honen antzeko pasarte bat dago beste toki batean: *çure entendimentua bego* / *guchitan iraçarric* (A23: 35-36). *Iratzarrik* forma XIX. mendera arte ez zegoen lekukotua (cf. *OEH*, *IRATZARRIRIK*, s.v. *iratzarri*), baina eskuizkribuan hiru aldiz agertzen da (A16: 72, A23: 36 eta A28: 160), eta bi aldiz *iraçarric* (AL: 1152r, B21: 16).

³⁰ *Tortolachoa*: ‘usapaltxoia’; Covarrubiasen arabera (1611, s.v. *tortola*), usapala emakume alargunaren sinboloa da, “laguna galdurik” kastitatea gorde behar duena.

³¹ *bacoçic*: ‘bakarrik’.

³² *galdu jaquin*: ‘hari galdu’; *jaqui-* hainbat aldiz agertzen zaigu eskuizkribuan. Askotan aditz trinkoa edo beregaina da, baina laguntzaile gisa ere agertzen zaigu, partizipioa edo aditzoina aditz nagusitzat harturik. Bestalde, gehienetan aditz jokatugabea iduri du: *Donzellea, cegati çaoz / enegaz enojaduric*, / *çurequin ene aitasuna / horrela anci jaquinic?* (AL: 1142v), *Sirena bere ainbeste dabil*, / *besteoc leguez galduric*, / *Doristeori on derechala*, / *Silvero anci jaquinic* (AL: 1145v), *Esperancea galdu jaquinic* / *bici çan, aseguin bague* (AL: 1145v), *Acorda çatez ceyn on derechudan, eta bay nola çabilcen engañaduric, igui çabenaren acean, ene amorioau ancitu jaquinic* (AL: 1152v), *Tortolachoa ebiltan da* / *bacoçic maiaz ilean*, / *bere laguna galdu jaquin da* / *tristeric soledadean* (A16: 73-76), *Jaun Cerucoay emaiten jagot* / *oy asco gueraciarric*, / *deseo neben ocasio* / *cerren nagoan jaquinic* (A23: 1-4), *Oyta capa bat emunagaiti* / *ez nax gueratu piloxic*; / *inori emun bajagot bere*, / *ez nago damu jaquinic* (A23: 57-60), *donzella batec joci ceban* / *Iruneco calean*, / *niri ondo costa jaquin* / *Guipuscoaco lurrean* (B33: 15-18). Beti iragangaitz gisa agertzen da eta beti datibozko argumentu batekin. Gure ustez, **edin* aditzaren aldaera bipertsonala (NOR-NORI) baizik ez da.

³³ *da*: ‘eta’.

tristeric soledadean.

Conjuraetan oy eta çaitut,

curela,³⁴ poridadean,³⁵

gabaz-egunaz oy çabilcela³⁶

negarrez ene acean.

80

Unicornio,³⁷ animal fortiz³⁸

animal oen artean,

umillaetan oy eta jaco

dama bat³⁹ dacusenean.

Conjuraetan oy eta çaitut,

85

oan çaucidenean⁴⁰

gogaberatu çaquezquedala⁴¹

³⁴ *curela*: Bera maite ez duen dama krudelari zuzentzen dio poetak konjuria.

³⁵ *poridadean*: ‘argi eta garbi, itzulingururik gabe’; gaztelaniaz *poridad* / *puridad* hitzak bi adiera ditu: ‘sekretuki, isilpean’ eta ‘argi eta garbi, itzulingururik gabe’; ez daude kontrajarrita, baina badirudi oraingo honetan bigarrenari dagokiola; beste adierarako ik. A7: 71.

³⁶ *çabilcela*: ‘ibil zaitezela’; *ibili* aditzaren agintera trinkoa.

³⁷ *Unicornio*: Kastitatearen sinboloa da; cf. Covarrubias 1611, s.v. *unicornio*: “es un animal feroz, de la forma, y grandor de un cavallo, el qual tiene enmedio de la frente un gran cuerno, de longitud de dos codos [...]. El vulgo tiene también recibido dél, que si vee una donzella, se le domestica, y se recuesta sobre sus faldas, y adormeciéndose en ellas, los çaçadores llegan, y le prenden, y por esso es symbolo de la castidad”.

³⁸ *fortiz*: ‘bortitz, sendo’; *OEH*ren arabera Gerriko dateke aldaera honen lehen agerraldia. Orain arte G eta GN-n zegoen dokumentaturik, eta ekialderago ere bai. Lazarragaren eskuizkribuan sei aldiz dago (A14: 18, A16: 81, A24: 153, A28: 50, B15: 97, B16: 9).

³⁹ *dama bat*: Partitiboaren eta *bat* artikulu mugagabearen arteko banaketaren historiarako interesgarria da eskuizkribuan agertzen den zuzenketa: *dama bat dacusenean* > *damaric dacusenean*.

⁴⁰ *çaucidenean*: ‘etzinik (etzanik) zaudenean’; *etzin* aditzaren forma trinkoa da: *z-autzi-de*, 2p-erroa-pl. Eskuizkribuan lau aldiz dago *etzin* aditza forma jokatugabea (*ecin* AL: 1152v, *ecinic* A1: 36, *ecingo* A14: 85, *ezin* A24: 53) eta bi aldiz forma trinkoan (*naç* AL: 1152r, *çaucidenean* A16: 86).

Lazarragak *-de-* morfema irangangaitzetako NOR argumentuaren pluralgile bezala erabiltzen du. Bost aldiz aurkitu dugu eskuizkribuan: *çarade* (AL: 1144v, B16: 91), *dirade* (A1: 52), *çagode* (A5: 2), *çaucidenean* (A16: 86), *gabilçaden* (A17: 93), *çabilçadela* (B16: 147). *-te-* morfema, ordea, irangangaitzetako NORI eta irangankorretako NORK argumentuen pluralgile bezala agertzen da eskuizkribuan: *ecarten* (AL: 1153r, AL: 1154v, A1: 37), *liçatela* (AL: 1154v), *egotela* (AL: 1154v), *darabilte-* (A1: 47, A24: 87), *deustet* (A17: 9), *jate* (B3: 77), *eusten* (‘zien’ nahiz ‘zioten’, *passim*).

⁴¹ *gogaberatu çaquezquedala*: ‘gogabera zakizkidakeela, maitasunez hunkitu zakizkidakeela’; *çaquezquedala* geroaldiko subjuntiboko NOR-NORI forma laguntzailea da. Cf. orobat *gura deusut aguindu* / *gure errico abantajaoc* / *daiqueçula cantadu* (A6: 6-8), *cegaiti artu ez daiquean* (A14: 99), *Conjuraetan oyta diçut*, / *gorpuceango araguioç*, / *nigana manso dacarqueçula* / *ceure beguicho lindo bioc* (A16: 97-100), *arren*, *aguir çaytesq[ue]* / *sacusquedan leyotic* (B28: 3-4). Lazarragaren testutik kanpo, beste behin baizik ez da lekukotzen geroaldiko subjuntiboaren erabilera, beste arabar baten

beguioz ⁴² nacusunean. ⁴³	
<i>Pelicanoac</i> ⁴⁴ amorioz	
<i>umeac daguianean</i> , ⁴⁵	90
<i>bere odolaz mantenicen dau</i>	
<i>guztiac aci artean.</i>	
<i>Conjuraetan çaitut, laztan,</i>	
<i>ni gabaz nabilenean,</i>	
<i>ceure bularroc jan daguiçula</i> ⁴⁶	95
	<i>ceurgana</i> ⁴⁷ sartu artean. ⁴⁸

Prosigue

testuan, Perutxoren kantan hain zuzen: *Esso[c] amor[e]ari / gajo nachala / y penas naçala / jatorquedala* (TAV 102-104). Laguntzailearen lehen *-que-a*, **edin* aditzaren erroari dagokio. Lazarragaren testuan frankotan gertatzen den bezala, *-i* bokala ireki da eta *-e* bihurtu (cf. *anech* A17: 3). Bigarren *-que* atzizkiaren bezainbatean, ez dugu dudarik geroaldiko atzizkia dela. Batek pentsa zezakeen geroaldiko atzizkia baino pluraltasunaren marka izan zitekeela, gaur egun gertatzen den bezala (*zakizkit, gakizkizu*-). Bizkitartean pluraltasunarekin lotu ohi den *-ki* atzizkia berandu agertu bide da forma hauetan (cf. Etx I, 52: *Ni çugana nyatorqueçu bekhatore handia / Arimaren saluacera çu çaquiztan valia*, edo RS 361 *Sayra noçu, asper çaquidaz*). Lazarragak berak *çaaquit* eta *çaquezt* erabiltzen ditu: *arren, çaaquit lagundu* (A6: 2), *Jauna, barca çaquezt, si peco en esto* (B15: 93). XVI. mendeko autoreen artean, Leizarraga da bakarra *çaquizquio* (zu-hari) eta *gaquizquio* (gu-hari) bezalako formak erakusten dituena.

Gogaberatu aditzaren esanahiari dagokionez, cf. *OEH*, s.v. *gogaberatu*: ““Enterneerse de cariño” Lar”.

⁴² *beguioz*: Artikulu hurbil pluralekoa instrumentalean; eskuizkribuko bakarra da.

⁴³ *nacusunean*: ‘ikusten nauzunean’; *ikusi* aditzaren NOR-NORK forma trinkoa. Irakur bedi *nakutsunean*.

⁴⁴ *Pelicanoac*: Pelikanoa maitasunaren sinboloa da Erdi Aroko Europan, eta hala agertzen da hala literaturan nola gainerako arteetan. Pentsatzen zen pelikano-amak bere bularra mokoka zabaldu eta hango odola ematen ziela kumeei, jateko.

⁴⁵ *umeac daguianean*: ‘umeak egiten dituenen’.

⁴⁶ *jan daguiçula*: ‘jan ditzazula’.

⁴⁷ *ceurgana*: Eskuizkribuan bi aldiz aurkitu dugu *ceurg-* forma indartu zaharra: hau eta *ceurganic* (A17: 86); ugariago dira, jakina, *çugan-* eta *çuregan-* formak.

⁴⁸ *ceure bularroc jan daguiçula / ceurgana sartu artean*: Gure ustez, *bularrak jatea*, hemen, neskaren bularrak (edo altzoa, edo aurrealdea) mutilarentzat maitasunez zabaltzea da (pelikanoak ere bularrak mokoka janez zabaltzen baitu bere paparra, kumeak elikatzeke); baina ez dakigu ziur *ceurgana sartu* behar dena neska bera den (pelikanoak ere paparra zabaltzen du bere mokoa barrura sartzeraino) ala mutila den neskaren barrura sartu behar dena (pelikanoaren kumeak ere agertzen dira irudi askotan amaren paparetik mokoka). Linschmann-Aresti legearen arabera, lehenengo irakurketa litzateke egokiena, *ceurgana* forma indartuak adierazten duenez.

Conjuraetan oyta deusut
 gorpuceango⁴⁹ araguioc,⁵⁰
 nigana manso dacarqueçula⁵¹
 ceure beguicho lindo bioc. 100

Prosigue

Munduan ezta
 [...]

OHAR PALEOGRAFIKOAK:

1 Lehenengo eskuak 1184. orriaren aurkian bi zutabe eta ifrentzuan bat idatzi ditu. Aurkiko zutabe bakoitzaren hasieran eta konjurua hasten den lekuan, marra bana zirriboratu dira, idatzitakoa balio gabetzeko edo. Agian horregatik ez da amaitu poema, paperean gehiago idazteko lekua zegoen arren. Lerro-segida bakarra dago konjurura iritsi arte, baina norbaitek lerroak launaka bereizi ditu zeinu batez (<->). **3** negarrau] *n*- zerbaiten gainean idatzita, agian *b*-ren gainean. || eguiçu] esk. *Eguicu*. **7** penaetan] lehen *penaetea*, edo alderantziz, ez baitago argi; gaineko zuzenketa (*-ea / -an*) beste tinta batez, baina ziurrenik esku beraz. **9** Ni] lehen *oy*; gaineko zuzenketa beste tinta batez, baina ziurrenik esku beraz. **13** dauçaçu] esk. *dauçaçu*. **17** Pensamentuau] lehenengo *e* bokala *a*-ren gainean zuzenduta. **18** çuregan] *a* bokala *e*-ren gainean zuzenduta. **22** bapere memoriaric] lehenago *ceure bician conturic* jartzen zuen, edo antzeko zerbait. **30** señaladuric] esk. *senaladuric*. **35** nauca] esk. *nauça*. **37** Çu] ondoren *-re* tatxaturik. **46** beajaco] esk. *beajaço*. **52** oy] aurrean *ez dau* tatxaturik. **54** mandamenturic] esk. *mandamenturic*. Liburuan beste zazpi aldiz agertzen da *mandamentu*, eta behin ere ez *mandamendu*. **57** eguiten] esk. *Equiten*. **72** iraçarric] beheko lerroan hitz bat ezabaturik. **83** umillaetan oy eta jaco] marra batez tatxaturik; beste esku batek, seguruenik 89-96 lerroak idatzi dituen eskuak, beste hau idatzi du lerroartean: *naturalezaz umillacen da*. **84** dama bat] *bat* marra batez tatxaturik; *-ric* lerroartean erantsita. || dacusenean] esk. *daçusenean*. **87** çaquezquedala] aurrean *çateçela* tatxaturik; *-dala* lerroaren azpian eta marra batez bildurik. **89-96** Pelicanooc ... sartu artean] Beste idatzaldi batean idatzi dira, geroago, 89-96 lerroak, paperaren zuriunean, beste zutabe batean, agian

⁴⁹ *gorpuceango*: ‘gorputzeko’; *-ango* bakarra da eskuizkribuan.

⁵⁰ *gorpuceango araguioc*: Formula ezaguna da, batez ere balada zaharretan: cf., adibidez, Peru Abendañokorena: *Jaun Peru Abendañokok esala: / Oñetako lurrau jabilt ikara, / Gorputzeko lau aragiok berala* (XV. m.; TAV 3.1.6.).

⁵¹ *dacarqueçula*: ‘geroan ekar ditzazula’; geroaldiko subjuntibo trinkoa. Cf. gorago A16: 87.

beste esku batez. **94** nabilenean] esk. *nabilean*; zuzendu ezean, zazpi silabako bertso-lerro hipometrika litzateke. **95** daguiçula] esk. *daguicula*, nahiz ez dagoen oso argi. **97** deusut] *diçut* ere idatzi du esku batek (seguruenik esku berak), gainean edo azpian, baina ez dago argiegi zein den azken idatzaldia. **100** lindo] *a*-ren gainean idatzita dago *-o*. **izenb.** *Prosigue*] ondoren zerbait tatxaturik.

Nola aipatu testu hau:

Lazarraga, Juan Perez, 2012 [c. 1602], “A16 – Ene laztana, ene lindea...” [PDF], in G. Bilbao et al. (arg.), *Lazarraga eskuizkribua: edizioa eta azterketa (2.0)*, Vitoria-Gasteiz: UPV/EHU. Interneten eskuragarri: <<http://www.lazarraga.com>> [Kontsulta: uuuu/hh/ee].

Lan hau [Creative Commons-en baimen baten mende](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) dago